

prof. dr hab. Elżbieta Skorupska-Raczyńska
(nauki humanistyczne, językoznawstwo)
Wydział Humanistyczny
Akademia im. Jakuba z Paradyża
w Gorzowie Wielkopolskim

R e c e n z j a

osiągnięć **dr Adrianny Weroniki Seniów** ubiegającej się o nadanie stopnia **doktora habilitowanego nauk humanistycznych** w dyscyplinie **językoznawstwo**, wykonana na zlecenie Dziekan Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Szczecińskiego Pani prof. dr hab. Ewy Komorowskiej, z dnia 07 marca 2017 r.

Dr Adrianna Weronika Seniów jest absolwentką Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Szczecińskiego, na którym w 2001 roku uzyskała tytuł magistra w zakresie filologii polskiej (specjalność nauczycielska) na podstawie pracy magisterskiej *Rzeczowniki z przyrostkiem -ość w „Leksykonie łacińsko-polskim” Jana Mączyńskiego a ich losy w polszczyźnie I połowy XX wieku*, przygotowanej pod kierunkiem prof. dr hab. Mirosławy Białoskórskiej (recenzent: dr hab. Dorota Kozaryn). Stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa uzyskała w roku 2010 na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Szczecińskiego, na podstawie rozprawy doktorskiej *Językowa kreacja świata kobiet w wybranych powieściach Elizy Orzeszkowej* (promotor: prof. dr hab. Mirosława Białoskórka; recenzenci: prof. dr hab. Elżbieta Umińska-Tytoń, dr hab. Ewa Pajewska).

Dotychczasowa praca zawodowa dr Adrianny Weroniki Seniów początkowo wiązała się ze szkolnictwem ponadgimnazjalnym, (w latach 2000 – 2009), gdzie rozpoczęła pracę jeszcze jako studentka ostatniego roku studiów drugiego stopnia, a następnie – od 2009 roku – i obecnie jest związana z Instytutem Polonistyki i Kulturoznawstwa Wydziału Humanistycznego, obecnie Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Szczecińskiego, na stanowisku wykładowcy w Zakładzie Wiedzy o Sztuce (2009 – 2010) i adiunkta najpierw w Pracowni Edukacji Polonistycznej i Wiedzy o Kulturze (2010 – 2013), a następnie w Zakładzie Historii Języka Polskiego (od listopada 2013 roku). To zatrudnienie dało habilitantce możliwość systematycznego, ewolucyjnego rozwoju dydaktycznego pod kierunkiem doświadczonych praktyków, a także naukowego pod opieką znakomitych, cenionych badaczy zjawisk historycznojęzykowych, uznanych profesorów i mistrzów.

Aktywność naukowa, organizacyjno-naukowa, wydawnicza. Dr Adrianna Weronika Seniów wykazuje się dorobkiem naukowym liczącym 27 prac (w tym 25 opublikowanych po obronie doktoratu), a obejmującym: 2 monografie autorskie, 20 artykułów (w tym 1 w druku), 2 artykuły popularnonaukowe, 1 redakcję naukową współautorską (50 % udziału) oraz 2 recenzje. Z wymienionych prac 10 ukazało się bądź znajduje się w druku (1 publikacja) w periodykach umieszczonych na liście czasopism punktowanych Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

Po uzyskaniu stopnia doktora habilitantka wygłosiła referaty na 11 tematycznych konferencjach naukowych, ogólnopolskich i międzynarodowych (również za granicą, w Zagrzebiu), w tym cyklicznych, by wymienić: Międzynarodową Konferencję Pragmalingwistyczną oraz sympozjum „Język literatury pięknej w perspektywie dawnej i współczesnej” organizowane przez Uniwersytet Szczeciński. Wygłoszone referaty odzwierciedlają kierunki badawcze założone przez habilitantkę, a dotyczą stylistyki, w tym funkcji barw w tekstach artystycznych, a także słownictwa, semantyki, terminologii i jej pozycji w komunikacji interpersonalnej.

Reasumując, stwierdzić należy, że dr Adrianna Weronika Seniów spełnia kryterium istotnej aktywności naukowej, jakie wypełnić powinna osoba ubiegająca się o nadanie stopnia doktora habilitowanego.

Ocena wartości dorobku naukowego. Podstawą starań dr Adrianny Weroniki Seniów o uzyskanie stopnia doktora habilitowanego jest publikacja pt. *Słownictwo psychologiczne we współczesnej polszczyźnie ogólnej*, stanowiąca osiągnięcie naukowe, o którym mowa w art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 ze zm.).

Praca pt. *Słownictwo psychologiczne we współczesnej polszczyźnie ogólnej* (Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2017, ss. 325; recenzenci wydawniczy: prof. dr hab. Danuta Bieńkowska, prof. dr hab. Kwiryna Handke), złożona z trzech poprzedzonych wstępem rozdziałów analitycznych, zwieńczonych syntetycznym zakończeniem i uzupełnionych aneksem, zawiera wyniki badań nad upowszechnionym obiegowo szeroko pojętym słownictwem z zakresu transdyscyplinarnie rozumianej psychologii, funkcjonującym w polszczyźnie przełomu wieków XX i XXI. Próbę leksykalnej i funkcjonalnej analizy habilitantka przeprowadziła na materiale wyekscerpowanym z popularnego ze względu na swój zakres i sprawność leksykograficzną *Uniwersalnego słownika języka polskiego*, wydanego w 2003 roku w Warszawie, liczącym

1956 jednostek semantycznych – oznaczonych kwalifikatorami specjalistycznymi, ekspresywno-stylistycznymi, chronologicznymi, a także nienacechowanych kwantyfikacyjnie. Specyfika wskazanego obszaru badań i wyekscerpowanego ze źródła podstawowego materiału leksykalnego, zakres poszukiwań badawczych i metodologia sytuują tę pracę w kręgach językoznawczych, ale – co również jest cenne – w związku z innymi dziedzinami wiedzy, jak szeroko pojęta psychologia, wiedza o społeczeństwie i historia. Takie założenie pozwoliło habilitantce na poszukiwanie odpowiedzi na pytania o funkcjonalność badanego słownictwa w różnych odmianach współczesnej i najnowszej polszczyzny, jego przyporządkowanie komunikacyjne, rodzimość bądź substancjalną obcość, a także – w zarysie retrospektywnym – chronologię.

Jako źródło podstawowe posłużył autorce 4-tomowy *Uniwersalny słownik języka polskiego*, przygotowany pod red. Stanisława Dubisza, liczący ok. 100 000 wyrazów hasłowych, rejestrujący polszczyznę ogólną (pisaną i mówioną) drugiej połowy XX wieku, oraz opracowany pod kierunkiem Teresy Smółkowej zbiór 5 600 najnowszych w języku polskim ogólnym wyrazów, opublikowany w 2013 roku w pracy pt. *Słowa, słowa... czy je znasz?*, wyekscerpowanych głównie z szeroko pojętej prasy oraz z kartoteki Pracowni Obserwatorium Językowego Instytutu Języka Polskiego PAN. Podstawowym kryterium wyboru materiału badawczego przyjętym przez habilitantkę jest nie tylko kwalifikacja słownikowa, ale zakres semantyczny jednostki leksykalnej, wskazujący na jej przyporządkowanie dziedzinie szeroko pojętej psychologii – rozumianej w ujęciu mikro jako konstytucja psychiczna człowieka i jej aspekty; w ujęciu makro jako wszystko, co dotyczy psychicznych warunków i uwarunkowań funkcjonowania człowieka jednostkowo i społecznie. Uchroniło to autorkę monografii nie tylko przed niebezpieczeństwem utworzenia słownika specjalistycznego na bazie popularnego opracowania leksykograficznego polszczyzny ogólnej, ale pozwoliło na pokazanie rozległości słownictwa psychologicznego – od terminologii *stricte* naukowej, poprzez słownictwo ogólne, po nacechowane potocznością, kolokwialne, nieoficjalne i ekspresywne.

Kierując się ściśle określonym kryterium wyboru materiału, jakim jest „jego przynależność do zjawisk psychicznych bądź wchodzącym w zakres zainteresowania psychologii” (s. 12), autorka monografii odwoływała się do swej kompetencji językowej i badawczej intuicji. Nie poprzestając jednak na tej ostatniej, habilitantka jako źródła konfrontatywne wykorzystwała pomnikowe podręczniki do psychologii (3-tomowe, nowoczesne opracowanie pt. *Psychologia. Podręcznik akademicki*, wyd. w 2000 roku, opracowane przez 47 autorów pracujących pod red. naukową Jana Strelaua, liczące 2 465 ss.,

oraz 2-tomowa *Psychologia akademicka*, pod red. Jana Strelaua i Dariusza Dolińskiego, 1835 ss.), co pozwoliło jej na potwierdzenie statusu słownictwa wybranego ze źródeł badawczych podstawowych. Istotnymi źródłami pomocniczymi okazały się również słowniki historyczne języka polskiego, słowniki specjalistyczne z zakresu psychologii, lekarski, wyrazów obcych oraz etymologiczne, których kompletny wykaz zamieszczono w bibliografii. Dobór źródeł jest metodycznie uzasadniony, co zostało jednoznacznie określone we wstępie do pracy: „W niniejszej pracy pomijam leksykę specjalistyczną obecną tylko w słownikach psychologicznych czy opracowaniach naukowych z zakresu psychologii. Interesują mnie jednostki upowszechnione w polszczyźnie ogólnej, czego odzwierciedleniem jest ich rejestracja w *Uniwersalnym słowniku języka polskiego* oraz opracowaniu pod red. T. Smółkowej” (s. 12). Tak założony materiał umożliwił próbę odpowiedzi na pytania o status upowszechnionego słownictwa psychologicznego we współczesnej polszczyźnie ogólnej i jego funkcjonalność w różnych odmianach stylistycznych języka, zróżnicowanie komunikacyjne, strukturę oraz żywotność.

Podjęte badania zostały ujęte w trzech kolejnych rozdziałach studium, w którym habilitantka, kierując się założonym przez siebie zamysłem, dokonała klasyfikacji funkcjonalno-semantycznej słownictwa (rozd. I, ss. 127), strukturalnej (rozd. II, ss. 58) oraz historycznej (rozd. III i cz. 1. Aneksu, łącznie ss. 70). Podział funkcjonalno-semantyczny materiału badawczego umożliwił pokazanie przyporządkowania słownictwa wg danych odmian funkcjonalnych do różnych znaczeniowo obszarów psychologii, a także jego uniwersalność, a równolegle nacechowanie specjalistyczne. Tworząc pola leksykalno-semantyczne, autorka wykorzystała podział kwalifikacyjny zgodny ze stanowiskiem S. Dubisza, ale zmodyfikowany ze względu na sformułowane w pracy hipotezy i przyjęte założenia oraz zakres semantyczny analizowanych definicji hasłowych. Opracowany funkcjonalny schemat klasyfikacyjny pozwolił na oddanie walorów komunikacyjnych analizowanych wyrazów, wśród których dominują leksemy profesjonalno-naukowe (49,3%), odzwierciedlające pewien zakres tematyczny psychologii jako nauki. Pozostaje ono bezsprzecznie precyzyjne, ale nie może być ono – jak twierdzi autorka – „ograniczone swoim zasięgiem do wąskiego grona specjalistów, uwzględniające subtelne dystynkcje między poszczególnymi zjawiskami pozajęzykowymi” (s. 154), skoro w słowniku tematycznym, w polu „Słownictwo profesjonalno-naukowe” (1.6.4.) zamieściła wiele nazw obiegowych, jak np.: *intuicja, kompleks, osobowość, podświadomość, psychika* (jako nazwy pojęć ogólnych związanych z właściwościami psychiki), *dogoterapia, grafologia, hipnoza, hipoterapia* (w podpolu nazw koncepcji, metod i środków); *dogoterapeuta, grafolog, hipnotyzer,*

terapeuta (w grupie nazw osób zawodowo związanych z psychologią); *afekt, amok, erotyzm, frustracja, koncentracja, lęk, postawa asertywna, przeżycie traumatyczne, stres, trauma, uraz* (wśród nazw procesów i cech stanów psychicznych); *euforia, fobia, hipochondria, lunatyzm, melancholia, obsesja, seksoholizm, urojenie* (w nazwach zaburzeń i chorób psychicznych); *erotoman, hipochondryk, lunatyk, melancholiczka* oraz *choleryk, flegmatyk, sangwinik* (w podpolu nazw osób chorych i zaburzonych psychicznie oraz o określonych właściwościach psychicznych) i wiele innych znanych z dużą dozą prawdopodobieństwa przeciętnie wykształconemu Polakowi i spopularyzowanych m.in. za sprawą środków masowego przekazu. Grupę drugą rangowo tworzy zebrane razem słownictwo staranne, potoczne i ekspresywne (43,3%), w nadmiernym znowu uogólnieniu określone jako „znane powszechnie wszystkim użytkownikom polszczyzny” (s. 153), co można ewentualnie odnieść do leksyki ekspresywnej i potocznej, ale nie starannej, by przywołać przykłady cytowane pod opinią, jak: *autoafirmacja, depersonifikacja, iluzja, reagować ambiwalentnie* (s. 153). Poszukując z kolei odpowiedzi na pytanie o udział słownictwa rodzimego (prymarnego i sekundarnego) i/a zapożyczeń w badanym zbiorze oraz o tendencje – wyjątkowe w polszczyźnie bądź zbieżne z procesami językowymi w innych dziedzinach funkcjonowania człowieka, habilitantka dokonała analizy strukturalnej i genetycznej słownictwa psychologicznego. Odpowiadając, w ramach słowotwórstwa rodzimego (607 jednostek, 33,5%) nie zauważa nowych zjawisk semantyzacyjnych ani stylizacyjnych, natomiast podkreśla znaczny udział zapożyczeń jako bazy słowotwórczej w językowych procesach derywacji, zwłaszcza w wypadku nowych formacji z afiksami *-ość, -ka*, a także sufiksami *-izm/-yzm*, potwierdzających procesy prointernacjonalizacyjne w polszczyźnie. Najliczniej jednostki leksykalne rodzime zasiliły pole nazw cech, stanów psychicznych oraz związanych z nimi zachowań (272 jednostki). W wypadku zapożyczeń, które w badanych słownictwie stanowią grupę 494 leksemów (27,5%), czyli znacznie skromniejszą od rodzimego, dominują pożyczki z języka francuskiego – 116 leksemów i greckiego – 110 leksemów (głównie złożzeń). Jako odrębną grupę habilitantka wskazuje hybrydy – 93 wyrazy, do których zalicza również złożenia grecko-łacińskie i łacińsko-greckie, podkreślając ich rolę w dyskursie interpersonalnym jako specjalistycznym, czyli „wymagających od uczestników komunikacji większego niż przeciętny zasobu słów” (s. 183). W grupie natomiast połączeń wyrazowych (693 jednostki; ok. 38,6%) wskazuje na przeważające dwuwyrazowe zgodne ze schematem rzeczownik + przymiotnik, rzadziej werbalno-nominalne. Połączenia w formie zwrotów należą głównie do sfery leksyki starannej; pozostałe funkcjonują we wszystkich odmianach klasyfikacyjnych analizowanego zbioru. Badane słownictwo rodzime dominuje w nazwach

osób zawodowo związanych z psychologią oraz nazwach osób chorych i zaburzonych psychicznie. Najbardziej służy ono nazywaniu zaburzeń i chorób psychicznych, gdzie przeważają formy zapożyczone oraz połączenia wyrazowe, typowe również w grupie nazw pojęć ogólnych związanych z właściwościami i dyspozycjami psychiki. Jak podkreśla autorka: „istnieje (...) wyrazista zależność między charakterem elementu rzeczywistości pozajęzykowej a nacechowaniem stylistycznym leksemu, za pomocą którego jest wyrażana. Innym pod względem nacechowania wyrazami określane są zjawiska powszechne, znane wszystkim użytkownikom języka, a innym zjawiska leżące w kręgu zainteresowania wąskiej grupy specjalistów” (s. 199). Autorka zwraca uwagę na zjawiska: synonimii w badanym słownictwie, polegającej na interesującym współfunkcjonowaniu nazw obcych i rodzimych (np. *dypsomania* – *opilstwo*) oraz kompresji słowotwórczej (np. *psychologia fizjologiczna* – *psychofizjologia*). Odpowiedź na pytanie o to, „jak w polszczyźnie kształtowało się słownictwo psychologiczne oraz czy można zaobserwować związek między liczbowym zwiększeniem jednostek językowych, oddających zjawiska psychologiczne, a rozwojem samej dyscypliny” (s. 203), na poziomie tej pracy jest w zasadzie niemożliwe, ponieważ jest to próba przeprowadzona na materiale słownictwa zaliczanego w większości do obiegowego, w mniejszości ograniczonego specjalistycznie, w obrębie którego 14% stanowi leksyka potoczna, a niecałe 50% profesjonalno-zawodowa. Na poziomie podjętej próby można rozważać i oceniać zjawisko popularyzacji wiedzy z zakresu psychologicznego funkcjonowania człowieka, co bezsprzecznie przebiega kontekstowo w kolejnych rozdziałach studium. Podobnie porównanie materiału badawczego z zasobami polszczyzny wcześniejszej i wpisanie go w podział znaczeniowy pozwala na wnioski dotyczące jedynie upowszechnienia części słownictwa psychologicznego współczesnego, a nie jego całości i w związku z nim rozwoju psychologii jako nauki i dyscypliny wiedzy. Bezsprzecznie wartościowym jest wskazanie tu sprawności funkcjonalnej wyrazów w ujęciu retrospektywnym. Wnioski natomiast wynikające z przeprowadzonej analizy dostarczają – co sama autorka zastrzega – „orientacyjnej wiedzy na temat życia badanych wyrazów” (s. 204) i wskazują im przyporządkowane zjawiska pozajęzykowe. Założony cel jest istotny, wątpliwości natomiast może budzić pierwsze przyjęte źródło konfrontatywne, czyli SJPD, w którym w wąskim zakresie rejestrowano słownictwo potoczne. Ryzykownym zatem jest stwierdzenie o znaczącym w ostatnim okresie przyroście psychologicznego słownictwa potocznego i ekspresywnego, charakterystycznego prymarnie w zasadzie dla polszczyzny mówionej. Zakończenie pracy zawiera wnioski o dużym poziomie ogólności, co jest charakterystyczne dla tej publikacji ze względu na bazę źródłową i zakres kompetencyjny badań. Zdarza się

jednak, że brakuje im oczekiwanej tu spójności. Dla przykładu, w zakresie informacji o wpływie łaciny na badane złoza języka polskiego autorka informuje o jej wpływach zasadniczo do XVIII wieku: „najważniejsze dzieła naukowe, w tym z zakresu psychologii, pisane były po łacinie, dzięki czemu do XVIII wieku była ona źródłem wielu zapożyczeń. Po tym czasie wpływy łaciny i greki nie ustały, gdyż języki te stały się źródłem wyzyskiwanych do czasów współczesnych tzw. terminoelementów, np.: *dys-*, *-an-*, *-fobia*, *psycho-*„ (s. 236), co jednoznacznie sugeruje brak w polszczyźnie nowopolskiej, współczesnej i najnowszej progresywnych zapożyczeń łacińskich XIX- i XX-wiecznych. Niewiele dalej czytamy jednak, że „w okresie obejmującym pierwszą połowę XX wieku słownictwo psychologiczne wzbogaciło się o 465 jednostek leksykalnych, głównie wyrazy specjalistyczne i staranne (...). Wśród zapożyczeń dominują wyrazy pochodzenia greckiego (np. *algecja*) i łacińskiego (np. *libido*)” (s. 238). Dodać należy, że wpływy leksykalne łaciny na polszczyznę XIX wieku były znacznie szersze niż wskazane przez habilitantkę, ponieważ ówczesne zasoby zasiliło bez mała 3 000 jednostek leksykalnych przyjętych z łaciny, a w pierwszych dziesięcioleciach XX wieku kolejne bez mała 500 (tu 60 ze sfery życia psychicznego). Ponad 50% z tych zapożyczeń pozostaje żywotne w polszczyźnie najnowszej.

Monografia dr Adrianny Weroniki Seniów potwierdza wcześniej zauważone zjawisko przenikania w pewnym zakresie słownictwa specjalistycznego, tu psychologicznego, do języka przeciętnie wykształconego jego użytkownika i wzbogacania jego polszczyzny obiegowej. Rozwój psychologii jako dziedziny wiedzy i wzrost w ostatnich latach zainteresowania człowieka własną osobowością i psychiką innych, zachowaniem publicznym i społecznym, a także intensyfikacja potrzeb w zakresie udanych, efektywnych i efektownych kontaktów interpersonalnych, wpływają na popularyzację słownictwa psychologicznego *sensu stricte* oraz osobowościowego *sensu largo*. Jego badanie zatem – podjęte w niniejszej monografii – wychodzi naprzeciw oczekiwaniom nie tylko środowisk naukowych branżowo związanych z tą dziedziną wiedzy, ale również szeroko pojmowanego społecznego odbiorcy. Praca habilitantki w założeniu i zamyśle stanowi dobry zaczątek badań nad globalnie ujmowaną leksyką z zakresu psychologii, poczynając od jej prototypowego złoza leksykalnego, poprzez rozwój, po pozycje i stan w kulturze najnowszej. Taki zresztą postulat pojawia się na końcowych stronach recenzowanej publikacji.

Założona przez autorkę prezentacja materiału, zakres dokonanych analiz, konfrontacji wyników badań i wynikających stąd wniosków na tle ogólnospołecznym i historycznym sytuuje tę rozprawę w grupie prac o interdyscyplinarnym charakterze i takiej wartości. Jako cenne w pracy uznać należy również wynikające z przyjętej metodologii pracy syntetyczne

zestawienia tabelaryczne, ilustrujące stan słownictwa psychologicznego w polszczyźnie ogólnej najnowszej, współczesnej i w ujęciu diachronicznym, oraz statystyczne, odzwierciedlające m.in. zakres badanych zjawisk. Recenzowanej tu monografii przyznać należy właśnie wartość istotną w rozwoju wiedzy na temat polskiej terminologii psychologicznej ogółem, a szczegółowo jej związków z różnymi odmianami leksykalnymi polszczyzny i sferą komunikacji. O wartości tej stanowią przede wszystkim i bezsprzecznie:

1) przemyślana podstawa materiałowa i źródłowa, jaką są zasoby *Uniwersalnego słownika języka polskiego* pod red. S. Dubisza oraz opracowania T. Smólkowej *Słowa, słowa... czy je znasz?*, odzwierciedlające stan leksykalny najnowszej polszczyzny ogólnej, z założenia obiegowej, charakterystycznej dla przeciętnie wykształconego jej użytkownika, a także źródła konfrontatywne leksykograficzne (łącznie 16 tytułów; 33 tomy), w tym słowniki języka polskiego, wyrazów obcych, etymologiczne i z zakresu psychologii;

2) zaplecze naukowe i erudycyjne rozprawy, jakie stanowi bogata literatura przedmiotu licząca bez mała 200 tytułów (w tym 84 monografie), odzwierciedlająca m.in. dynamikę i kierunki badań nad słownictwem rodzimym i obcym, terminologią oraz psychologią;

3) adekwatne do założonego celu badań, ich zakresu i bazy materiałowej założenia metodologiczne, odniesione do leksyki i leksykologii, terminu i terminologii, a także zjawiska upowszechniania słownictwa, odwołujące się do teorii pola leksykalno-semantycznego oraz statystyki;

4) kompletność i komplementarność językowych i statystycznych analiz, interpretacji zjawisk, a także ich odniesienie diachroniczne do wartości pozajęzykowych i kulturowych;

5) ujęte retrospektywnie diachroniczne zestawienie tabelaryczne (oparte na porządku alfabetycznym) wszystkich analizowanych jednostek a dotyczące rejestracji badanego słownictwa na przełomie wieków XXI i XX, w pierwszej połowie XX wieku oraz w drugiej wieku XIX;

6) alfabetyczny indeks badanych jednostek leksykalnych wraz z informacją o lokalizacji w tekście monografii;

7) istotne mimo dyskusyjnych uogólnień interpretacyjnych wyniki naukowe dotyczące rozwoju i stanu polskiego słownictwa psychologicznego, udokumentowane statystycznie i zestawione tabelarycznie, szczegółowe i ogólne, by przytoczyć dla przykładu kilka:

- „Przeprowadzona analiza potwierdziła wstępne przypuszczenia o stałym powiększaniu się słownictwa psychologicznego w słownikach ogólnych języka polskiego” (s. 237);

- „Wprowadzone do języka najnowsze słownictwo psychologiczne należy głównie do warstwy leksyki specjalistycznej (356 jl). Odzwierciedla rozwój psychologii, tj. powstawanie w jej obrębie nowych subdyscyplin, koncepcji czy metod (...). Na drugim biegunie zjawisk wskazać należy brutalizację rzeczywistości, objawiającą się w używaniu nacechowanych pejoratywnie określeń, których celem jest deprecjacja osób o określonych cechach osobowościowych” (s. 238);

- „Rozwój słownictwa psychologicznego w języku polskim wpisuje się (...) w ogólne tendencje językowe oraz pozajęzykowe charakterystyczne dla wyróżnionych okresów polszczyzny” (s. 239).

Słownictwo psychologiczne jako terminologia i leksyka obiegowa było dotychczas analizowane wybiórczo i okazjonalnie, toteż studium dr Adrianny Weroniki Seniów należy traktować jako pierwszą w tym zakresie pracę językoznawczą o charakterze monograficznym, a także jako propozycję kierunku badawczego, jaki należy kontynuować tak w zakresie wybranej przez habilitantkę dziedziny, jaką jest psychologia, jak i innych obszarów działalności naukowej i profesjonalnej człowieka. Wskazane zaś wyżej zalety tej monografii mimo dyskusyjnych ale bezsprzecznie odważnych wniosków otworzyły jej drogę do trwałego dorobku językoznawstwa w zakresie badań diachronicznych i synchronicznych nad terminologią naukową i specjalistyczną, a także upowszechnioną i obiegową.

Podsumowując. Monografia omówiona i oceniona wyżej a wskazana przez habilitantkę jako osiągnięcie naukowe wynikające z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. stanowi osiągnięcie badawcze znaczące w rozwoju wiedzy przede wszystkim i bezsprzecznie językoznawczej, ale też wnoszące wiele do historii czy nauk o społeczeństwie. Habilitantka wskazuje w niej różnorodność odmianową badanego słownictwa, jego obcość bądź rodzimość oraz orientacyjną proveniencję. Monografia dr Adrianny Weroniki Seniów pt. *Słownictwo psychologiczne we współczesnej polszczyźnie ogólnej* spełnia zatem wymóg znacznego wkładu jej autorki w rozwój językoznawstwa.

Ocena pozostałego dorobku naukowego. Do istotnych osiągnięć naukowo-badawczych zaliczyć należy również pozostały dorobek naukowy habilitantki, odzwierciedlający jej zainteresowania językoznawstwem historycznym, a dotyczący: 1°) stylistyki tekstu artystycznego, 2°) leksyki. Pierwszy cykl badań odnosi się do językowej kreacji świata z perspektywy stylistyczno-leksykalnej w utworach pisarzy nowopolskich drugiej połowy XIX wieku i pierwszej XX, drugi zaś dotyczy słownictwa, w tym związanego z psychologią człowieka, semantyką wyrazów i ich żywotnością. W obszarze badań nad leksyką tekstu artystycznego mieszczą się przede wszystkim dwa cykle artykułów.

W pierwszym (liczącym 5 publikacji) dr Adrianna Weronika Seniów odniosła się do szeregu aspektów w zakresie językowej kreacji świata w utworach Elizy Orzeszkowej, przede wszystkim w powieściach (*Nad Niemnem*, *Cham* i *Marta*), a także w nowelach (poz. 2, 3, 5, 6, 17 p. II A Wykazu opublikowanych prac naukowych – Zał. nr 4), na materiale których pokazała i omówiła przykłady językowego kreowania wizerunków mężczyzny, kobiety, relacji międzyludzkich, a także obrazów przyrody. Drugi cykl (liczący 7 artykułów) dotyczy języka poetyckiego Juliana Tuwima (poz. 4, 7, 8, 9, 14, 15, 18 p. II A Wykazu opublikowanych prac naukowych – Zał. nr 4), przede wszystkim lirycznej i stylistycznej funkcji barw w utworach poety. Jednostkowo dr Adrianna Weronika Seniów podejmowała problematykę językowej kreacji świata i związanej z nią stylistyki na materiale nowel Bolesława Prusa oraz *Granicy* Zofii Nałkowskiej (poz. 1 i 13 p. II A Wykazu opublikowanych prac naukowych – Zał. nr 4). W obszarze badań nad leksyką i semantyką (łącznie 2 cykle publikacji) usytuowane są prace dotyczące słownictwa psychologicznego, jego rozwoju semantycznego, a także funkcji w tekstach literackich (poz. 16, 19, 20 p. II A Wykazu opublikowanych prac naukowych – Zał. nr 4) oraz zmienności semantycznej słownictwa nienacechowanego (poz. 11, 12 p. II A Wykazu opublikowanych prac naukowych – Zał. nr 4).

Nie sposób nie przywołać w ocenie dorobku habilitantki jej rozprawy doktorskiej pt. *Językowa kreacja świata kobiet w wybranych powieściach Elizy Orzeszkowej* (Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2011, ss. 323) przygotowanej na materiale czterech powieści pisarki (*Marta*, *Nad Niemnem*, *Cham*, *Niziny*), a zawierającej analizę ponad trzydziestu portretów kobiet wpisanych w szlachecki, ziemiański, chłopski i mieszczański tryb życia w rzeczywistości drugiej połowy XIX wieku na terenach etnicznie polskich.

W dorobku dr Adrianny Weroniki Seniów znajdują się również 2 recenzje (poz. 1, 2, hasło Recenzje p. II A – Zał. nr 4), 2 artykuły popularnonaukowe (poz. 1, 2 hasło Artykuły i komunikaty popularnonaukowe p. II A – Zał. nr 4) oraz redakcja naukowa tomu – udział 50% (poz. 1 hasło Redakcje p. II A – Zał. nr 4).

Większość z recenzowanego dorobku naukowego dr Adrianny Weroniki Seniów, liczącego 27 tytułów, w tym 2 monografie autorskie (Zał. nr 4), opublikowana została po jej doktoracie (25 tytułów – w tym 2 monografie autorskie; 18 artykułów; 2 recenzje; 1 redakcja naukowa). Również zdecydowaną większość publikacji naukowych (26 tytułów) zaliczyć należy do autorskich. Współautorską (praca z udziałem 50 %) pozostaje 1 redakcja naukowa, której efektem była wydrukowana w 2011 roku księga pamiątkowa.

Jak wynika z powyższego przeglądu, z konieczności zwięzłego, dotychczasowy dorobek naukowy habilitantki jest bogaty źródłowo, ustabilizowany tematycznie i metodologicznie. Przede wszystkim podkreślić w nim należy wartość szeregu prac z zakresu językoznawstwa stylistycznego – diachronicznego i synchronicznego, a także nowszych tematycznie, a dotyczących leksyki i zmienności semantycznej, słownictwa specjalnego, nacechowanego i neutralnego

Poddając analizom zarówno teksty literackie jak i zbiory leksykalne bądź ich poszczególne elementy, habilitantka traktuje je komplementarnie i kompleksowo; odwołuje się do uwarunkowań historycznych, kulturowych i społeczno-politycznych, jakie zasadniczo wpływały na kształt tematyczny i językowy analizowanych utworów. W wypadku analizowanego słownictwa, jego zbiorów bądź jednostek odnosi się interdyscyplinarnie do aspektów komunikacji i dziedzictwa kulturowego. W jej pracach widoczna jest odpowiednia baza materiałowa, zestawienia i odniesienia kontekstowe, a także – w publikacjach poświęconych leksyce – zestawienia tabelaryczne i statystyczne. Wskazane cechy warsztatu naukowego sprawiają, że prace dr Adrianny Weroniki Seniów stanowią wartość przyczyniająca się do rozwoju wiedzy o polszczyźnie artystycznej oraz słownictwie doby nowopolskiej i czasów najnowszych.

Inne osiągnięcia naukowe, aktywność badawcza, popularyzatorska i organizacyjna, a także dydaktyczna. Dr Adrianna Weronika Seniów od kwietnia 2016 roku jest promotorem pomocniczym mgr Darii Kupidury przygotowującej na materiale gawęd Eugeniusza Wasilewskiego rozprawę doktorską na temat słownictwa ludzi morza (promotor prof. dr hab. Mirosława Białoskórska); systematycznie i z rozwagą uczestniczy w językoznawczych sympozjach naukowych ogólnopolskich i międzynarodowych, wybierając spotkania organizowane przede wszystkim przez Uniwersytet Szczeciński, ale też inne renomowane w zakresie językoznawstwa ośrodki – w Krakowie, Gdańsku i Łodzi. Po doktoracie (w latach 2011 – 2016) na konferencjach wygłosiła 11 referatów, pozytywnie zrecenzowanych i zakwalifikowanych do druku (p. II G – Zał. nr 4). Podkreślić tu należy konferencje cykliczne, o wskazanej przez organizatorów tematyce, które wymieniłam, recenzując aktywność naukową, organizacyjno-naukową i wydawniczą. Doświadczenia naukowe, a wcześniej dydaktyczne, i zdobywaną wiedzę habilitantka wykorzystuje w imponującej zakresie działalności popularyzatorskiej, czego odzwierciedleniem są w latach 2011 – 2016 wykłady (łącznie 9) dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych, nauczycieli, odbiorców spoza środowisk szkolnych i uczelnianych, a także organizacja i koordynacja trzech służących upowszechnianiu wiedzy projektów na terenie Szczecina

i województwa zachodniopomorskiego (p. III I – Zał. nr 4). Do działalności popularyzatorskiej zaliczyć należy również pracę habilitantki w zespołach konkursowych oraz kapitule konkursu (p. III N – Zał. nr 4).

Dr Adrianna Weronika Seniów jest pracownikiem naukowo-dydaktycznym Uniwersytetu Szczecińskiego niezwykle aktywnym na płaszczyźnie jego organizacji i zarządzania, co szczegółowo opisała pod hasłem Osiągnięcia organizacyjne (p. III Q – Zał. nr 4). Między innymi: w latach 2012-2016 była prodziekanem ds. kształcenia i studiów stacjonarnych na Wydziale Filologicznym, a od 2016 roku jest tam prodziekanem ds. kształcenia; od 2016 roku jest członkiem Senatu Uniwersytetu Szczecińskiego, przewodniczącą senackiej Komisji Kształcenia, członkiem Uczelnianego Zespołu ds. Jakości Kształcenia; od 2013 roku kieruje podyplomowymi studiami z zakresu logopedii i terapii pedagogicznej.

Równie niebagatelny jest dorobek dydaktyczny dr Adrianny Weroniki Seniów, która po uzyskaniu stopnia doktora prowadziła (prowadzi) zajęcia w formie wykładów (6 przedmiotów, np.: „wstęp do językoznawstwa”, „język i styl tekstów folklorystycznych”, „językowo-kulturowe aspekty przekładu”, „leksyka tematyczna w języku i kulturze polskiej w ujęciu diachronicznym”), ćwiczeń i konwersatoriów (7 przedmiotów, np.: „dydaktyka literatury i języka polskiego”, „gatunki użytkowe”, „podstawy stylistyki praktycznej”, „redagowanie tekstów naukowych i użytkowych”) oraz seminarium licencjackiego, w ramach którego wypromowała do 2016 roku kilkunastu studentów (p. III I – Zał. nr 4). Do dorobku dydaktycznego należy również wygłoszony w 2012 roku cykl wykładów pt. „Funkcje barw w twórczości polskiego poety Juliana Tuwima” dla studentów slawistyki Uniwersytetu w Granadzie (Hiszpania). Tematyka poszczególnych form odzwierciedla z jednej strony bogate zainteresowania habilitantki, z drugiej ilustruje jej otwartość i umiejętność podejmowania różnych wyzwań, w realizacji których może łączyć zdobywaną wiedzę naukowca z doświadczeniami nauczyciela praktyka.

Dr Adrianna Weronika Seniów jest członkiem Towarzystwa Miłośników Języka Polskiego Oddział w Szczecinie, Stowarzyszenia im. Stefana Żeromskiego oraz Szczecińskiego Towarzystwa Naukowego. Za prowadzoną działalność naukową, dydaktyczną i organizacyjną, a także popularyzatorską została wyróżniona trzykrotnie nagrodą Rektora Uniwersytetu Szczecińskiego (w 2012 roku – nagroda indywidualna II stopnia za osiągnięcia naukowe; w latach 2013 i 2014 – nagroda indywidualna II stopnia za osiągnięcia organizacyjne) oraz uhonorowana w 2011 roku medalem „Amicus Scientiae et Veritas”

Szczecińskiego Towarzystwa Naukowego i przyznanym przez Ministerstwo Edukacji narodowej w roku 2016 Medalem Komisji Edukacji Narodowej.

Przedstawione wyżej informacje upoważniają mnie do stwierdzenia, że dr Adrianna Weronika Seniów spełnia wymagania w zakresie aktywności badawczej, popularyzatorskiej, dydaktycznej, a także organizacyjnej stawiane osobie ubiegającej się o stopień doktora habilitowanego.

Wniosek końcowy. Dr Adrianna Weronika Seniów legitymuje się zróżnicowanym i znaczącym dorobkiem naukowym z zakresu językoznawstwa historycznego, zwłaszcza leksyki, semantyki i stylistyki, w ramach których prowadzone prace wymagają nie tylko wiedzy językoznawczej badacza, ale i z zakresu psychologii, literaturoznawstwa, historii, nauk o społeczeństwie czy kulturoznawstwa. Takie kwalifikacje naukowe habilitantka jako badacz samodzielny i doświadczony prezentuje. Jej naukowy warsztat charakteryzuje się wieloma cennymi i pożądanymi w wypadku badacza – naukowca cechami, do których jako najważniejsze zaliczam: dobre podstawy materiałowe oraz solidne osadzenie w literaturze naukowej, a także umiejętność pracy w zespole i kierowania nim. Habilitantka, wykorzystując możliwości, jakie daje jej działalność naukowo-dydaktyczna, angażuje się w procesy propagujące wiedzę w szeroko pojętym środowisku społecznym.

Uważam, iż osiągnięcia naukowo-badawcze, popularyzatorskie, a także organizacyjne dr Adrianny Weroniki Seniów spełniają ustawowe wymogi w dziedzinie nauk humanistycznych przy ubieganiu się o stopień naukowy doktora habilitowanego (zgodnie z art. 16, art. 18a i art. 21 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. w brzmieniu zapisanym w ustawie z dnia 18 marca 2011 r.; Dz. U. nr 65, poz. 595 ze zm.). Zwracam się zatem do Komisji Habilitacyjnej, a za jej pośrednictwem do Rady Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Szczecińskiego z wnioskiem o nadanie dr Adriannie Weronice Seniów stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk humanistycznych, w dyscyplinie językoznawstwo.



prof. dr hab. Elżbieta Skorupska-Raczyńska

Gorzów Wielkopolski, 12 kwietnia 2017 r.